

Avdelningen för juridik
Pål Resare

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
Erika Borgny

Remiss Promemoria om nya könstillhörigheter

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillstyrker i huvudsak lagförslagen i lagrådsremissen, men ser behov av ytterligare överväganden i vissa avseenden.

Bakgrund

SKR har tidigare lämnat remissyttranden beträffande utredningarna *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering* (SOU 2014:91) och *Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen* (DS 2018:17). SKR får komplettera vad förbundet tidigare anfört med följande synpunkter.

Förbundets ställningstagande

SKR anser att det behövs en systematisk kunskapsöversikt av det idag tillgängliga vetenskapliga underlaget och vad som är känt kring långtidseffekterna. Det är en försvårande omständighet att detta till stora delar saknas idag.

SKR ser positivt på de ändringar som gjorts i lagrådsremissen i förhållande till tidigare förslag och för genomlysningen av risken för att lagen skulle komma att missbrukas. Det nya förslaget att en första ansökan ska beviljas först sedan fyra månader förflutit samt kravet att första ändring av kön i folkbokföringen ska göra vid personlig inställelse framstår som väl avvägt för minska risken för missbruk.

SKR tillstyrker därför i huvudsak lagförslagen i lagrådsremissen, men förbundet ser behov av ytterligare överväganden eller kompletteringar i vissa avseenden.

SKR anser att en 15-årsgräns för ändring av folkbokföringen bör övervägas istället för 12 år som i förslaget till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen till dess att mera kunskap finns att tillgå.

SKR delar uppfattningen att processen för ändring av kön i folkbokföringen bör särskiljas från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen och att några medicinska krav inte ska uppställas för få ändra sitt registrerade kön i folkbokföringen.

SKR anser dock att lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen bör vara förbehållen dem som redan fått sin könsidentitet ändrad i folkbokföringen.

SKR anser att förslaget i 2 § p. 1 i lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen bör kompletteras med en skrivning att den patient som önskar få detta ingrepp ska

vara inte bara folkbokförd i Sverige utan även folkbokförd under det kön som det kirurgiska ingreppet syftar till.

SKR anser att en sådan ändring skulle underlätta att avgöra om kriteriet i 2 § p. 3 i förslaget är uppfyllt, dvs. att personen ifråga ”måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden” vilket annars skulle vara svårt bedöma.

Fler söker könsbekräftande kirurgi

SKR erfar att det under de senaste åren har skett en markant ökning av främst flickor/unga kvinnor som söker hjälp för könsbekräftande kirurgi. Forskningen visar att det framför allt är som ung som snäva könsnormer påverkar identitetssökandet.

Vad detta har för betydelse för framför allt den ökning som nyss nämnts bör utredas grundligare, innan möjlighet till ändring av det kön som framgår av folkbokföringen tillåts från 12 års ålder. SKR anser därför att en 15-årsgräns för ändring av folkbokföringen bör övervägas tills mera kunskap finns att tillgå. Risken är annars att den hjälp och det stöd som behövs övergår till att bli en teknikalitet.

Den självupplevda könsidentiteten är utan tvekan viktig och utgår vars och ens rätt till självbestämmande. Att få ändra det kön som framgår av folkbokföringen är av stor betydelse för möjligheten att kunna leva i sin könsidentitet. Men det behöver också utredas grundligare, så det inte blir på bekostnad av jämställdhetsarbetet.

Jämställdhetsarbete

SKR anser att lagrådsremissen genomgående saknar ett jämställdhetsperspektiv och en konsekvensanalys av hur förslaget till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen påverkar jämställdhetsarbetet.

Enligt SKR innebär lagförslaget en förändring av samhällets syn på vad kön är, det vill säga definitionen av kön i lagstiftningen. Från att handla om biologiska kroppar som på olika sätt skapar möjligheter och begränsningar (till exempel vad gäller mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck), till att istället enbart handla om självidentifikation frikopplat från de biologiska kropparna.

Det innebär att en person framgent ska anses vara det kön han eller hon identifierar sig som, oavsett om kroppens anatomi har förändrats eller inte.

Praktiska konsekvenser av förslagen

Enligt avsnitt 11.5 i lagrådsremissen bedöms förslagen inte ha några konsekvenser för kommunerna.

SKR anser att det inte är tillräckligt utrett hur förändringen i synen på kön kommer att påverka könsuppdelade utrymmen, som omklädningsrum i sim- och idrottshallar, omklädningsrum på skolor samt skyddade boenden. En orsak till att vi idag har könsuppdelade utrymmen är för att skydda flickor och kvinnor, till exempel vad gäller rädsla för och faktisk utsatthet för våld.

Lagrådsremissen tar upp fängelser och häkten men inte skolor och idrottshallar, vilket vore naturligt då anmälan om ändrat kön i folkbokföringen föreslås kunna göras från 12 års ålder.

Ett exempel i remissen rör fängelserna där en intagen enligt dagens lagstiftning endast får placeras med någon av motsatt kön om det är lämpligt och *om de intagna samtycker till det*. Motiven bakom bestämmelsen är framför allt kvinnors intresse av att få avtjäna fängelsestraff, alternativt vara intagna i häkte, utan att komma i kontakt med kriminella män (prop. 1997/98:95 s. 49 ff.). Lagen föreslås ändras så att en sådan placering får göras om det finns särskilda skäl till det och när det i övrigt är lämpligt, det vill säga det ska inte längre krävas samtycke från de kvinnliga intagna.

Lagrådsremissen innehåller dock inget om hur de som ändrat kön i folkbokföringen ska kunna delta i idrottslektioner i skolan och hur kommuner ska organisera detta praktiskt och vad detta kan komma att kosta. Konsekvensanalysen måste därför kompletteras i dessa avseenden.

SKR kan vidare inte se hur ”fyra månaders-regeln” i lagrådsremissen, dvs. att det ska ta fyra månader innan en ansökan om ändring godkänns, ska kunna ses som en ”garant” för att inte tillgången till miljöer där endast kvinnor får vistas ska missbrukas. Det framgår inte vad de fyra månaderna baseras på. Förslaget behöver utredas ytterligare för att verkligen säkerställa att kvinnors och flickors rätt till säkra och trygga miljöer garanteras.

En av grunderna i strategin jämställdhetsintegrering och i det praktiska arbetet med jämställdhet utgör könsuppdelad statistik, kartläggningar, jämställdhetsanalyser och mätbara mål som kan följas upp med utgångspunkt i grupperna kvinnor och män, flickor och pojkar. Det är en grundläggande förutsättning för att synliggöra ojämställdhet och bedriva ett effektivt arbete i riktning mot ett jämställt samhälle.

SKR anser att om kommuner och regioner ska kunna upptäcka och åtgärda strukturella jämställdhetsproblem är den könsuppdelade statistikens höga reliabilitet avgörande – könsspecifika personnummer har stor betydelse för jämställdhetsarbetet i Sverige.

SKR anser att en centralt kvarstående fråga är om offentlig statistik baserat på kön påverkas om könstillhörigheten ändras till att bygga på självidentifikation – kommer då statistiken att kunna användas på samma sätt och ha samma legitimitet? Detta framgår inte av lagrådsremissen och behöver utredas noggrant.

SKR anser att det är viktigt att det säkerställs att personer med ändrat juridiskt kön, men som inte har genomgått kirurgiska ingrepp, ska säkras tillgång till vård som är specifikt riktat till ett kön, såsom cellprovstagning och mammografi.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knape
Ordförande

Vänsterpartiet och Miljöpartiet lämnar särskilt yttrande enligt bilaga 1

Kristdemokraterna lämnar särskilt yttrande enligt bilaga 2

Sverigedemokraterna deltar inte i beslutet

SKR Styrelsen
2022-01-28

Särskilt yttrande från Vänsterpartiet och Miljöpartiet

Promemoria om nya könstillhörigheter

Miljöpartiet och Vänsterpartiet instämmer i delar med SKR:s yttrande men vill lyfta ett par områden där vi har en annan uppfattning.

Utredningen föreslår en åldersgräns på 12 år för att ändra kön i folkbokföringen, SKR avstyrker det vilket vi beklagar.

Det finns inga belägg för den oro som SKR uttrycker här. Både förslagets utformning och konkreta erfarenheter från såväl Sverige som våra nordiska grannländer talar starkt emot att det skulle missbruka och att det skulle finnas anledning att ha högre åldersgräns. För att ändra juridiskt kön ska ansökan göras vid ett personligt besök hos Skatteverket för en id-kontroll, ändringen sker dock först efter att den sökande bekräftar ändringen efter fyra månader. I Norge och Danmark, som har snarlik lagstiftning, är det några hundra personer om året som väljer att ändra sitt juridiska kön. I Norge kan barn dessutom ansöka från 6 års ålder, med förälders godkännande.

Majoriteten av remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inget att invända, bland andra Barnombudsmannen, Socialstyrelsen, RFSU, Amnesty, Skolverket, RFSL, RFSL Ungdom.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet instämmer i utredningens förslag att juridiska processen och kirurgiska processen ska delas upp, att inga medicinska krav ska ställas för att få ändra sitt juridiska kön. Detta tillstyrker även SKR.

Samtidigt vill SKR att krav för kirurgiskt ingrepp ska vara att vara folkbokförd under det kön som det kirurgiska ingreppet syftar till. En konsekvens av detta blir att processerna åt ena hållet inte är uppdelade.

Det bör inte vara ett krav att en person ansöker om ändring av juridiskt kön för att få tillgång till vård. Fokus är relationen mellan läkare och patient och att beslut tas där. Separata processer kan stärka patientens rätt till god vård, självbestämmande och integritet.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet anser också att det problematiskt att förslaget till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen inte säkerställer ett rättsligt erkännande av icke-binära. Möjligheten till ett tredje kön i folkbokföringen bör utredas och säkerställas.

SKR Styrelsen
2022-01-28

Särskilt yttrande från Kristdemokraterna, SKR Styrelsen 2022-01-28

Promemoria om nya könstillhörigheter

Kristdemokraterna ställer sig positiva till en översyn av lagstiftningen och förslaget som möjliggör ett juridiskt könsbyte utan könsbekräftande behandlingar. Det är av vikt att ge berörda personer rätt stöd och behandling. Vi ser behovet av en lagstiftning som ger både individen och hälso- och sjukvården goda förutsättningar för ett medicinskt och rättssäkert beslut.

Kristdemokraterna anser att det behövs en systematisk kunskapsöversikt av det idag tillgängliga vetenskapliga underlaget och vad som är känt kring långtidseffekterna. Det är en försvårande omständighet att detta till stora delar saknas idag.

Kristdemokraterna ställer sig tveksamma till att ett första beslut om ändring av kön i folkbokföringen ska ske helt utan medicinsk bedömning. Detta skulle även kunna innebära en risk för att individen går miste om screeninginsatser som är riktade till personer med det ursprungliga juridiska könet. Den föreslagna lagens huvudregel bygger på självbestämmande och ges därmed karaktären av en rättighetslagstiftning. Frågan om hur en individs könsidentitet växer fram är mycket individuell och det beslut individen ställs inför är av komplex natur liksom konsekvenserna av beslutet. Det är därför angeläget att både barnet och vårdnadshavarna får ett professionellt stöd även inför det första beslutet om ändring av sin könsidentitet, och inte enbart i ett senare skede i det fall man ansöker om en ändring på nytt. Vi anser därför att förslaget om sänkt åldersgräns till 12 år för ändring av kön i folkbokföringen är för långtgående. Det är viktigt att säkerställa att barn i åldrarna 12-17 år alltjämt erbjuds vård och stöd under en utforskande period i samband med pågående mognad. Inför ett förslag om en sänkt åldersgräns är det angeläget att noga överväga de långsiktiga konsekvenserna vilka är mer svårbedömda för barn och ungdomar än vad de är för vuxna.

Kristdemokraterna avstyrker förslaget att Socialstyrelsens beslut ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Domstolarna saknar den medicinska kompetens som behövs för att göra de avvägningar som krävs i frågor av komplex, medicinsk karaktär.